

İki Kitap - İki Dönem

Alişan Akpınar*

Bu yazı da, Kürtler ve tarihleri hakkında yazılmış ve birisi 1918, diğeri ise 1928 yıllarında yayınlanmış iki kitap üzerinde duracak; resmi devlet tezinin doksan yıl boyunca temel dayanağı olan bu kitapların, Kürtleri nasıl anlattığı ya da Türkleştirdiğini izah etmeye çalışarak, Osmanlı'dan Cumhuriyete İttihatçılıktan Kemalizm'e Kürt politikasındaki süreklilik takip edilmeye çalışılacaktır. Bu topraklarda Kürtler hakkında yayınlanmış ilk tarih ve sosyoloji kitaplarının İttihatçı-Kemalist "kalemşörler" tarafından yazıldığını düşününce İngiliz tarihçi A. Toynbee'nin meşhur sözünü hatırlamadan edemiyor insan...

Yeni ulus ve devlet tahayyülünde Türk'ten gayri bütün etnik varlıkları tehdit ve düşman olarak algılayan bu zihniyet, çözüm olarak "eritme" ve "yok etme"yi yani sürekli bir inkâr ile duruma göre imhayı hiçbir zaman elden bırakmamıştır. İşte bu sürekli inkâr politikasında dillerden düşürülmeyen; devletin ve toplumun önemli bir kısmında negatif "Kürt" imajının oluşmasına katkı sunan argümanların dayandığı "önemli" kaynaklar, burada bahsini yapacağımız kitaplardır. "Kürtlerin bir tarihi yoktur". "Kürtçe diye bir dil yoktur; Arapça, Farsça ve Türkçe karışımı anlaşılmas bir şeydir". "Bunlar dağlarda ilkel bir halde yaşayan, kültürden, sanattan, medeniyetten uzak ilkel varlıklardır" ve daha ileri giderek "Kürt diye bir halk yoktur" gibi söylemler ilk defa bu kitaplar vasıtasıyla ortaya atılmıştır.

Hızlı bir değişimin ve yeni sınırların çizildiği bir dönemde yayınlanan ve yukarıda yazdığımız ortak argümanların kullanıldığı "iki kitap" arasında, on yıllık zaman farkına bağlı olarak elbette bir değişme ve "ilerleme" de olmuştur. Cumhuriyet rejiminin daralmış sınırlar içerisinde homojen bir ulus ve devlet inşasına girişmesi, Kürt politikasında ve resmi devlet söyleminde Kürtlere da-

* Araştırmacı, Osmanlı Kaynaklarında Kürtler Çalışma Grubu üyesi.

ir daha rijit, keskin ve sert bir dil kullanımına yol açmıştır. Ancak konjonktürel farklara rağmen iki kitabın da Kürtlere dair söylemlerinde bir ilişkiyelik, devamlılık ve birbirini tamamlayan bir bütünlük olduğu gözlerden kaçmamaktadır. Devr-i sabıka saldırmaktan kendini alamayan Kemalist cumhuriyet birçok politikada, söylemde ve tutumda olduğu gibi Kürtlere dair söylem ve politikalarında da devr-i sabıka takip etmekten ve güne uyarlamaktan geri durmamıştır.

“Kürdler -Tarihi ve İçtimai Tetkikat-” Kitabı Hakkında

Kitap; 1918 yılında Aşair ve Muhacîrin Müdüriyet-i Umûmiyesi neşriyatının üç numaralı yayını olarak basılmıştır¹ (Friç, 1918). İttihatçılar tarafından toplum mühendisliği yapmak üzere kurulan bu teşkilat (bugünkü adıyla “Aşiretler ve Göçmenler Genel Müdürlüğü”) o günkü Osmanlı sınırları içinde yaşayan farklı etnik ve dini gruplar hakkında “ilmi” araştırmalar yapmak amacıyla, başında Türkçülüğün ideologu Ziya Gökalp’in bulunduğu bir “komisyon” oluşturmuştur. “Türkmen Aşiretleri”, “Aleviler”, “Kürtler”, “Araplar” hakkında kitaplar yayınlayan bu teşkilat yeni bir ulus inşa etmek üzere yürüttüğü faaliyetleri “ilmi” çalışmalarla temellendirmek istemiştir. İnanırcılığını artırmak ve tezlerini güçlendirmek için sahte isimlerle, yabancı yazar ve akademi adlarını kullanmıştır.

“Berlin Şark Akademisi” tarafından yayınlandığı söylenen “Kürtler” kitabının yazarı, üzerinde yazdığına göre Dr. Friç’tir. Oysa bugün, yapılan araştırmalar neticesinde bilmekteyiz ki, Dr. Friç adında biri hiçbir zaman var olmamış ve “Berlin Şark Akademisi” Kürtlere dair bu isimde bir kitap yayınlamamıştır. Kitabı, aslen bir emniyet görevlisi olan “Habil Âdem” ya da asıl adıyla “Naci İsmail Pelister” yazmıştır. Ancak kitap ciddiye alınsın diye de bir sahtekârlık yaparak Batılı bir bilim insanı sıfatıyla, “Berlin Şark Akademisi” gibi ciddi ve dikkate değer bir kurumun ismini kullanarak, sanki Batıda yazılmış tarafsız bir kitapmış gibi kamuoyuna sunmuştur.

Kitap, Kürtlerin kökenini inceleyen bir giriş yazısından sonra “Kürd Aşiretleri”, “İran Kürdleri”, “Bugünkü Türkiye Hududu Dâhilinde Bulunan Kürt Aşiretleri”, “Musul Vilayeti Kürdleri”, “Mervan Beyleri”, “Fazluye Prensleri”, “Küçük Luristan Prensleri”, “Hısn-ı Keyf Beyleri”, “Baban Beyleri”, “Bitlis Hâkimleri” gibi onlarca küçük bölümden oluşmaktadır. Ancak kitabı yazan kişinin yaklaşımını çözmek açısından giriş bölümü büyük önem taşımaktadır.

Kürtlerin asimilasyonuna teorik bir zemin hazırlamak derdinde olan yazar, çok incelikli bir dil kullanarak, Kürtlerin aslında Turanî (Türk) kökenli bir halk olduğunu ileri sürmektedir. Ancak doğrudan doğruya “Kürtler Türk’tür” tarzında bir söylemden ısrarla uzak durmaktadır. Zaten bu, kitabın yayınlandığı dönem düşünüldüğünde söylenmesi ve insanlara kabul ettirilmesi çok güç olacak bir tezdır bu. Döneme baktığımızda ortalıkta, İstanbul gazeteslerinde yazan, İttihat ve Terakkî’nin içinde bulunan veya bir zamanlar kurucuları arasında yer almış, Kürtçe-Türkçe gazete çıkararak ve Kürt kimliği ile tanınan birçok önemli insan vardır. Kürt varlığı bu dönemde tartışılması bile imkânsız olan bir gerçektir.

Yazar öncelikle bazı iddialarda yer aldığı gibi Kürtlerin asla Arap, Gürcü ya da Kafkas ırklarından olmadığını “kanıtlayarak” başlar işine. Ardından; *“Kürdler’in bir devr-i tarihleri olmadığı için milli bir (hars-culture) larında yoktur. Ve âdedleri zabt edilmemiştir. Yalnız Şeref Name sahibi, (Şeref han-ı Bitlisi) vardır ki bu zat Kürdler’in yegane müverrihidir.”* diyerek Kürtleri, tarihi ve kendine özgü bir kültürü asla olmayan bir millet olarak tanıtır ve bu “tezini” Kürt dili hakkında benzer “tespitlerle” güçlendirme yoluna gider. *“Bu lisan, kavaidine nazaran, “Hindu-Avrupai” şubesine mensub ve eski Farsi lisanın esasıyla bu günkü ve Şah Abbas zamanındaki İran lisanı arasında kalmış gibi görünüyor. Buna binaen, tam bir millet lisanı olmaktan ziyade muhtelif tesirat altında kalmış bir lisan addolunabilir. Bilhassa şayan-ı kayıddır ki, Kürd kabileleri arasında müşterek olan kelimeler, Kürd, Pehlevi, Zend, Kadim Farsi kadim kelimeleri değildir. Belki Türk, Türk-Arab (Türkçedeki Arab kelimeleri) yeni Farsi ve Şah Abbas devrine aid Farsi kelimelerdir.”* Yani aslında tarihi, kendine özgü bir kültürü olmadığı gibi, Kürtlerin kendine özgü bir dili de yoktur, bu dil zaten bir millet dili değildir, İran, Arap, Türk etkisinde kalmış ve bunların karşımı olan bir dildir.²

“...Yalnız, Asur salnamelerinde ne Eksanefon’un (Gurdi-Gordy) ve ne de sair şark müverrihlerinin “Kürd” kelimesine tesadüf edilmiyor. Asur hükümeti böyle isimde bir millet tanımıyor... Bu cihet, “Kürd” isminin bir millet ismi olması nazariyesini çürütür ve sonra Doktor Siyc’in kaydettiği: “Şayan-ı dikkatdir ki, kahramanlığa ait şarkılarda, kahramanın ismi zikredilir ve milleti tasrih edilmez. Hiçbir şarkı yoktur ki “Kürd kelimesi bulunsun” ciheti de iddiamızı kuvvetleştirir.” Petersburg akademisi, bu babdaki tetkikatını bu suretle hülasa ediyor: “Kürd kelimesi ‘Hindu-Avrupai’ lügatinde mevcut değildir.” Her şey ne kadar açık değil mi? Zaten tarihi hiçbir belgede de Kürt diye bir isme rastlamıyoruz ve zaten yabancı “bilim adamları” da tarihte Kürt diye bir ismin var olmadığını söylüyorlar.

Kürtlerin tarihte belirgin bir yeri olmayan, kendilerine ait dilleri ve özgün bir kültürleri bulunmayan bir topluluk olduğunu “ispatladıktan” sonra yazarmız, yavaş yavaş söz getirmek istediği noktaya taşır: *“Biliyoruz ki Asuriler zamanında bugünkü Kürdistan’da (Lurdebu) namında Turanlı bir hükümet var idi. Ve bittabi, bunlar da Cengiz’in kullandığı “Kürt” kelimesini isti’mal etdikleri ve Kürd aşiretleri, bu mahalle geldikleri zamanda bu kelimenin zeban-zed olduğu tasavvur olunabilir. Binaenaleyh bu tabir, (Lurdebu) beylerinin unvanıydı ve Kürdler efendilerinin yerlerini işgale başladıkları veyahut ilk geldiklerinde bu hizmet-i mühime gördükleri zaman (Kürd) ismini almışlardır. Bu, en yakın bir nazariyedir. Yeni müverrihlerin hemen hepsi de bu nazariyeyi kabul edebiliyor. Bu suretle de “isim” ile menşe ara-*

- 1- Habil Âdem kitabında bir de tablo vererek Kürtçe de yer alan kelimelerin büyük bir çoğunluğunun Türkçe olduğunu anlatır. Ne ilginçtir ki bu sahtekarlıktan on yıllarca sonra, bu uydurma kitabı bir DGM savcısı olan Nuh Mete Yüksel, Hacettepe Üniversiteli gençlerin yargılamaları sırasında kaynak kitap olarak göstermiş ve Kürtçe diye bir millet dilinin aslında olmadığını anlatırken bu uydurma kitabı kullanmıştır (Özgür Politika 23 Mayıs 2002).
- 2- Yazar ismine soru işareti koymamın sebebi, ilk baskıda yazar isminin bulunmamasıdır. Bu kitabın Süleyman Sabri Paşa’ya ait olduğunu, kitabın daha sonraki Latin alfabesiyle yapılan baskısında görmekteyiz.

sında bir münasebet bulmak mümkün oluyor. Doktor Siyc “Kürd” kelimesinin “Lurdehu” kelimesinden müştek addediyor ki, bu da mühim bir iddiadır.” Her şey artık aydınlanmıştır. Kürt kelimesi aslında Lurdehu kelimesinden gelmiştir. Lurdehular da ilk çağlarda Anadolu’da yaşamış Turani yani Türk kökenli bir devlettir, dolayısıyla da Kürtler aslında Turani kökenli olan bir halktan gelmişlerdir. Zaten yazara göre yeni tarihçilerin hepsi de bu teoriyi kabul ediyorlardır. Görüldüğü gibi “Habil Âdem” lafı döndürüp dolaştırdıktan sonra, Kürtlerin Türk kökenli olduğunu da ortaya atıvermiştir.

İlk kez “Habil Âdem” tarafından ortaya atılan bu görüş, döneminde büyük bir tepki çekmemiş, hatta “Kamuran Ali Bedirhan” gibi dönemin önde gelen bazı Kürt aydınları tarafından, Kürtlerle ilgili kitap çıkıyor diye olumlu bile karşılanmıştır. Bu yaklaşımı dönemi içinde değerlendirmek daha sağlıklı olacaktır. O günden bakıldığında ileride olacakları; yani Kürtçenin yasaklanabileceğini, Kürt ve Kürdistan kelimelerinin kullanımına yasak getirilebileceğini, “Kürt diye bir halk yoktur, Kürtler Türk’tür” diye bir söylemin ileri sürülebileceğini tahayyül etmek neredeyse imkânsızdır. Kaldı ki, Kürtlerin Gürcü, Arap ya da Kafkas kökenli olduğu yönünde başka tartışmaların da var olduğu düşünüldüğünde, Dr. Friç’in kitabı rahatlıkla bunlardan biri olarak algılanabilmiştir. Bu köken vurgusunun ileride yaratacağı siyasal dayatmaların ve uygulamaların öngörülemediği olması çok da yadırganacak bir şey değildir. Ayrıca Kürtler hakkında ilk kez bir kitabın yayınlanıyor olmasının yarattığı “sempati”, bu yayının ardında yatan gizli politik hesapları görmeyi engelleyen bir neden olmaktadır.

Ancak Habil Âdem’in bu kitabının “kıymeti” 1925 yılından sonra anlaşılmıştır. Cumhuriyet döneminin ilk büyük Kürt isyanı bastırıldıktan sonra, Kürtlerin asimile edilmesi ve Türkleştirilmesi gündeme gelmiş ve bu uydurma kitap, bir başyapıt olarak Kürtlerin Türk olduğunu, dillerinin aslında toplama bir dil olduğunu söyleyen herkesin temel dayanağı ve başvuru kaynağı haline gelmiştir. 1928 yılında çıkan ve açıkça Kürt diye bir milletin olmadığını, Kürtlerin aslında Türk olduğunu söyleyen ilk kitaba baktığımızda tüm temel tezlerini buradan aldığını rahatlıkla görebiliriz.

“Van Tarihi- Kürdler Hakkında Tettebbu’ât” Kitabı

Bildiğimiz kadarıyla hâlihazırda bu kitabın üç baskısı yapılmıştır. Ben, kitabın birinci ve üçüncü baskılarına ulaşabildim. Birinci baskı 1928 yılında Ebuuziyya Matbaasında basılmış olup Osmanlıcadır (Süleyman Sabri Paşa, 1928).³ Üçüncü baskı ise 1982 yılında “Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü” tarafından yapılmıştır. Üçüncü baskıda kitabın belirli yerleri sadeleştirilmiş ve “ufak” bir değişiklik yapılmıştır. Kitabın ilk baskısında, “Kürtler Hakkında Tettebbu’ât” şeklinde yazılan alt başlık, “Kürt Türkleri Hakkında İncelemeler” biçiminde değiştirilmiştir. İlk baskıdaki dipnotların büyük bir kısmı üçüncü baskıda olmadığı gibi, bazı teferruatlı açıklamalar içeren paragraflar da çıkarılmıştır. Özellikle kitabın ilk baskısında yoğun olarak kullanılmış dipnotların bu baskıda olmaması altı çizilecek kadar büyük bir değişiklik ve sorundur. Üçüncü baskıyı hazırlayan Gamze Gayeoğlu tarafından bu konuda en ufak bir açıklama dahi yapılmamıştır. Gamze Gayeoğlu’nun sunuş yazısında-

ki “Çoğunlukla ikinci baskıdan yararlandım” cümlesi, ikinci baskıda dipnotların atıldığını ve kitabın ciddi değişikliklere uğratıldığını düşündürüyor.

Kitap toplam on beş bölümden oluşmaktadır. Burada tüm alt başlıkları olmasa da kitap hakkında temel bir fikir oluşturacağımı düşündüğüm başlıkları vermeyi tercih ettim (Buradaki başlıklar kitabın ilk baskısından alınmıştır):

Birinci Bölüm: Havâlinin Coğrafyası, Eski Zamanlarda Türk Muhâcirlerinin Takib Ettikleri Yollar...

İkinci Bölüm: Hititlerin İnkisâmı, Haldiler, Gutu, Gardu, Kardü, Urartu, Luhurdu Hükümeti...

Üçüncü Bölüm: İran İdaresi, Hazar Türkleri, Selçuk İdaresi, Ahlat Türkleri, Moğol İstilasası...

Dördüncü Bölüm: Osmanlı Hududu dahilindeki Türkmenlerin Hicreti, Osmanlı İdaresi, Osmanlı İran Rekabeti..., Türk Kanı ve Türk Ruhu Dört Bin Sene Evvelki Kudrettedir.

Beşinci Bölüm: Aşiretlerin Tarihi..., Şekak ve Ertuş Aşiretlerinin Türk Teşkilatı, Denbeliler, Zazalar..., Cibranlı Türkmen Aşireti...

Altıncı Bölüm: Yezidiler-En Eski Türkler...

Yedinci Bölüm: Ahalinin Ekinci ve Aşir Kısımları, Aşiret Reislerinin Asılları...

Sekizinci Bölüm: Dil, Türkçenin İntişârı, Yazı Dili, Katipler, Kürtçe Kelimelerin Asılları...

Dokuzuncu Bölüm: Hülâsa, Kürtlerin Menşei, Hali, Haldi, Hadi An'anesi, Kürtlerin Diyarbekir Havalisinden Etrafa İntişârı An'anesi..., Ermenilere Dair Bir An'ane..., Türklerin Kürtleşmesi Sebepleri...

Onuncu Bölüm: Kürd Ta'biri, Kürd Kelimesi Milliyet İfade Etmez,

On Birinci Bölüm: Aşiret Hayatının Devam Ede Gelmesinin Sebepleri, Halkın Fikri Seviyesi...

On İkinci Bölüm: Şeyh, İnsan Kolaylıkla Nasıl Kazanır..., Halkın Aldanmak İhtiyacı.

On Üçüncü Bölüm: Aşiret Halkı Nasıl Yaşar, Yer Altında Hayvanlarla Beraber...

On Dördüncü Bölüm: Kadın Çalışkandır, Evin Temelidir, Çocuklar Nasıl Büyür?...

On Beşinci Bölüm: Van Harabeleri, Meşhur Kale, Surun İçi, Vanlıların Fedakârlığı...

Kitap, bölgenin coğrafyasını ve Türklerin tarih boyunca yaptığı göçlerle nasıl bu bölgeye gelip yerleştiklerini anlatarak işe başlar. Anadolu'nun eski çağ tarihini yazarken de, “büyük şark âlimi” Dr. Friç'in de belirttiği ve anlattığı gibi olayı Lu-Hurdu adlı Türk kavmine getirip bağlar. “*Asur kitabeleri, vaktiyle bu bölgede Lu-Hurdu adlı bir Türk Hükümeti bulunduğunu ve Asurluların sıkıştırılacak kadar kuvvetli olduğunu kaydetmektedir. La-Hurdu kelime-*

3- Yazar ismine soru işareti koymamın sebebi, ilk baskıda yazar isminin bulunmamasıdır. Bu kitabın Süleyman Sabri Paşa'ya ait olduğunu, kitabın sonraki Latin alfabesiyle yapılan baskısında görmekteyiz.

siyle Urartu kelimesi arasındaki benzerlik açıktır... Şu halde Urartu, Lu-Hurdu, Guttu, Kurdu kelimelerinin hepsini bir esasa bağlamak mümkündür... *Büyük Tarih-i Umumi 'Haldi-Lu-Hurdu-Guttu' Türklerinden bahsederken Hitit artıklarından olduğunu kaydediyor... Hitit Devleti yıkıldıktan sonra, Hitit Türkleri buralara iltica ederek yerleşmiş oldukları düşünülebilir (Bu bir hakikattir).*" (Süleyman Sabri Paşa, 1982: 9-11). Görüldüğü gibi Dr. Friç'in ortaya attığı tezler burada daha da genişletilerek kullanılmıştır. 1932'lerde gündeme gelecek olan "Türk Tarih Tezi"nin temelleri de 1928 yıllarında böylelikle atılmaya başlanmıştır.

Yazarımız eski çağ tarihine elini buluşturmuşken Ermenileri de ihmal etmez ve Ermenilerin bu topraklara Türklerden sonra geldiklerini ispatlamaya çalışır. *"Ermeniler Milattan altı asır evvel Anadolu'ya göçmen olarak gelmişlerdir... Ermenilerin Van havasıyla bağları o kadar eski değildir. Van çevresinin o meşhur bağ ve bahçelerini ilk kuranlar, Fatih Sultan Mehmet II zamanında Karaman'dan buraya göç eden Türklerdir. Ermenilerin buralarda çoğalmasında II inci Sultan Abdülhamid zamanında olmuştur..."* (Süleyman Sabri Paşa, 1982: 20-21). Bu arada ilk baskıda yer alan bir ifade, üçüncü baskıya alınmamıştır. Ermenilerin bu topraklara sonradan gelerek buralara Ermenistan dediğini ve Türk topraklarını sahiplenmeye çalıştıklarını anlatan yazar sözlerini şöyle bitirir; *"En eski Türk kavmine aid isimleri mal sahibinin gâfletinden bila-istifâde kendisine mal etmeye çalışmaları âkıbet-i mahublarını mücib oldu"* (Süleyman Sabri Paşa, 1928: 21). Yazar hiç olmazsa Ermenilerin gerçekten çok kötü bir akıbete uğradıklarını itiraf edebilmiştir. Ama kitabı 1982 yılında yayımlayanlar bunu bile söyleme ahlakını göstermemişlerdir. Neredeyse tümüyle kendileri gibi düşünen birinin kitabını bile sansürlemekten çekinmemişlerdir.

Osmanlı ve İran dönemlerini anlatan yazar bölgedeki aşiret yapısı ve aşiretlerin tarihi hakkında da genişçe bilgi sunmaktadır. 1921-26 yılları arasında Karaköse'de (Ağrı), 7. Aşiret Süvari Komutanlığı, 8. Aşiret Süvari Tümen Komutanlığı, Revandız-Van bölgesi komutanlığı ve Van vali vekilliği yapmış olan yazar, bölgenin sosyolojik yapısını anlatırken gözlemlerinden ve deneyimlerinden örnekler de verir. Şüphesiz kitabın en kayda değer yerleri bu bölümleridir. Ardından Yezidileri en eski Türkler olarak ilan eden Sabri Paşa dil meselesine geçer. *"Türkiye Cumhuriyeti dâhilindeki dağlı Türklerin dili ikiye ayrılır; biri Kurmanç, diğeri Zaza'dır... Bir dilin esasını fiiller gösterir. Kürtçe'de fiiller bir takım isimlerden, yani tek tek kelimelerden ibarettir... VERE= Gel! Ash 'Varmak'tan Veriver=Var! Dir.*

Here= Git! Ash 'Yerimek-Yürüme- Yörüme' ten Yürü! Dir.

Dr. Fritz'in Kürtler adlı eserinde, dil hakkında şu bilgiler verilmektedir" (Süleyman Sabri Paşa, 1982: 59-61) diyen yazar, Dr. Friç'in yani meşhur ajanımız Habil Âdem'in kitabından alıntılar yaparak Kürtçe diye bir dil olmadığını, bu dilin tüm kelimelerinin Arapçadan, Farsçadan ve Türkçeden geldiğini bize bir güzel ispatlamaktadır. İnanmamak elde değildir! Çünkü ne de olsa bu bilgiler, koca Berlin Şark Akademisi çalışanlarından Dr. Friç'in yaptığı büyük araştırmalara dayanmaktadır.

Yazar kitabının bundan sonraki bölümlerinde Kürtlerin kökenleri ile ilgili tartışmalara girer ve sonraki bölümleri neredeyse tamamen Dr. Friç'ten yapılan referanslardan ve alıntılardan meydana getirir:

“Bu hususta araştırmalar yapan Avrupa âlimleri an’aneyi, dili, maddelerini, halk türkülerini gözden geçirmişler, Kürtlüğe ait bir eser ve Kürt namı altında müstakil bir millet bulamamışlardır (Dr. Fritz’in ‘Kürtler’ adlı eserine müracaat).” (Süleyman Sabri Paşa, 1982: 65)

“Eski tarih Kürt adlı bir millet kaydetmiyor. Asur kitabelerinde Kürt adına tesadüf edilmiyor; bunun için Kürt kelimesi bir milleti kanıtlamıyor. İşte Avrupalı bilginlerin hükmü budur (Dr. Fritz’in ‘Kürtler’ adlı eseri).” (Süleyman Sabri Paşa, 1982: 79)

Sonuç olarak; iki kitap özgülünde iki dönemi ve Kürtlere dair algı ve söylemlerini analiz etmeye çalıştığımız bu yazıda, dönemler arasında kullanılan argümanlar ve uygulamalar açısından bir ilişkisellik ve devamlılık olduğu göze çarpmaktadır. İttihatçıların çizdiği yeni ulus projesini, kendi siyasal konjonktürüne uyarlayan Kemalist kadro, var olan sınırlar içerisinde homojen bir “Türk ulusu” ve “Türk vatani” yaratmak gayesiyle Kürtleri asimile etmek için dilini, kültürünü ve tarihini inkâr etmeye, bunları hafızalardan silmeye çalışmıştır. Yer isimlerinin değiştirilmesi, soyadı kanunu, Kürtçe konuşmanın yasaklanması gibi “insanlık suçu” niteliğindeki birçok uygulamaya kaynaklık etmesi açısından bu kitapların durumu ayrıca manidardır.

90 yıldır kullanılan ve birçok acının yaşanmasına sebep olan bu argümanlar, T.C. devletinin adeta genetik kodlarına kazındığı için, Kürtleri asimile etme çabalarının iflas etmesine rağmen hâlâ devlette ve devlete yakın bazı çevrelerde itibar görmeye devam etmektedir. Bir halkı aşağılamak, tarihsiz, kültürsüz, geri ve ilkel bir varlık olarak zihinlerde kodlamak; egemenlik, üstünlük ve sömürü arayışlarından ayrı düşünülemez. 85 yıllık cumhuriyet sürecinde vardığımız nokta, Kürtlere dair bu algı ve söylemlerin artık tümüyle terk edilmesini gerektirmektedir. Zihinlerdeki bu “negatif” Kürt algısının silinmesi, temel insan hakları bağlamında (ana dilde eğitim gibi) Kürtlerin varlığının ve haklarının gerçekten tanınması kadar; Kürt tarihi, dili ve kültürü hakkında objektif, bilimsel yayınlar yapılması ve toplumun bilinçlendirilmesiyle mümkündür.

Kaynakça:

- Dr. Friç. (1334)1918. *Kürdler-Tarihi ve İçtimai Tetkikat*-. İstanbul: Aşair ve Muhacirin Müdüriyet-i Umümiyesi Neşriyatından;3, Kütübhan-e-i Sadi.
- Süleyman Sabri Paşa. 1928. *Van Tarihi –Kürdler Hakkında Tettebbuat*-. İstanbul: Matba-i Ebuzziya, Milli Kütüphane Türkçe Yazma No:4916.
- Süleyman Sabri Paşa. 1982. *Van Tarihi ve Kürt Türklere Hakkında İncelemeler*. Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları.

